

מגד ירחחים

233

כסלו תשע"ט

עלון חודשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

על משנת הראי"ה

די לה למדת חסדו ית' שתמצא עילה נכונה להשפיע כל צדדי החסד הקטנים עם הגדולים, ואין לבוז גם ליום קטנות, כי יש למצוא על אבן אחת שבעה עיניים עין אי"ה ברכות נ"ג.

חשיבותם וידע שהקמתם תהיה כרוכה בקשיים גדולים ותארך זמן רב, כך ביסוד הישיבה המרכזית בירושלים וביסוד הרבנות הראשית: "וכשם שהישיבה צריכה אימוץ ותיקון נאה, כמו ברוחה פנימה גם בחיצוניותה ותכסיסה, התלמידים והמורים, נימוסיהם וסדריהם, בכל היופי הדרוש לעם מסודר הקבוע במקומו, לא המתנווד בגלויות, כן צריכה גם הרבנות המרכזית לישב החדש להתכונן בצורה נאותה ומרווחת, בהשפעה של יכולת לנסיעות תדירות על כל הכרך הישבי, ביהודה ובגליל, להדפסות תדירות של חוברות ושל מכתבים, למגמה של איגוד כל הכוחות, והחזרתם לתחייה. כל אלה הלא דברים קטנים הם, ומי בז ליום קטנות, וכמה גדולות הן התוצאות האפשריות לצאת מהם" (אגרות הראי"ה א' ק"ב).

וכך בהקמתה של תנועת "דגל ירושלים" שאמורה הייתה לתת לתנועה הציונית שעסקה בעניינים ארציים משמעות רוחנית: "העת גדולה היא והתעוררות רבה דרושה... וזה אי אפשר כי אם ע"י איזה התארגנות כללית של יראי ד' החודרים לעומק הרוח הנושב כעת בקרב המעשים הגדולים הנעשים בעולם, שיד ד' מתגלה בהם כ"כ בהתגלות כמוסה. והנה הכינותי מכתב גלוי בשם "דגל ירושלים"... ולא נבז ליום קטנות" (אגרות הראי"ה ג' תתסח).

כשהבניין יושלם נוכל לראות כיצד כל אבן קטנה תרמה להשלמת המפעל הגדול: "הכתוב שאמר: "ושמחו וראו את האבן הבדיל ביד זרבל". כי הכתוב אומר: "בחכמה יבנה בית", ופרטי החכמה כשהם מחולקים בהשגת כל אחד ואחד, הם כדמיון אבנים מפוזרות שמהן יוסד בנין. וכשיבוא משיח צדקנו, אז תקובץ שלמות החכמה מכל אחד מישאל כפי מה שהשיג בעמלו לפי דרכו, ויבנה מזה בנין אחד. וזו ההתחלקות תביא הוד והדר בסידורה, וההתחלקות נולדת מצד חילוק הטבעיות והמזגים של כל אחד ואחד. ע"כ אמר: "כי מי בז", מי יוכל לבזות, "ליום" פירוש ביום שתבוא התכלית, "קטנות" את כל השגה קטנה, הבאה לפי טבע ומזג של כל אחד ואחד". (מדבר שור דרוש ששי).

פעולתם של הנביאים בתחילת בית שני הייתה התשתית להופעה הנשגבה של החשמונאים שטהרו את בית המקדש וכווננו עצמאות יהודית בארץ, וכך בדורנו מעשיו וכתביו של הרב "רואה האורות" שחי בתחילת התהליך של שיבת ציון מהווים את הבסיס להתקמות הגאולה האחרונה.

הרב בניהו ברונר

ראש בית מדרש במכללה האקדמית צפת

חודש כסלו נזכר במקרא פעמיים בשמו בזכריה ז' א ובנחמיה א' א, ובמספרו ה"חודש התשיעי" בעזרא י' ט, ונבואתו של חגי ב' בעשרים וארבע לחודש התשיעי שהיה יום יסוד היכל ה'. העובדה שחודש זה נזכר בספרים מתקופת תחילת ימי בית שני מעידה על קשר מיוחד בין חודש זה לתקופה זו.

חודש כסלו חל בעיצומו של החורף, מקור השם הוא מהמילה הבבלית "כיסלמו" שפירושה עבה, חודש מעובה בגשמים היורדים מהעבים - עננים.

מצבו ההיסטורי של עם ישראל בתחילת ימי בית שני היה לוט בעבים. אור הגאולה החל להופיע עם הצהרת כורש, אבל רוב גולי בבל לא עולים לארץ. המעט שעולה נתקל בקשיים גדולים, הארץ הייתה חרבה ויושביה הפריעו לעולים בבנין ירושלים והמקדש.

העולים שואלים את זכריה בחודש כסלו, האם השנה נמשיך לצום את הצומות שתוקנו על חורבן המקדש, שאלה המעידה על חוסר אמונה ביכולת להקים את המקדש. נחמיה בחודש כסלו מקבל מידע על המצב בירושלים: "וַיָּבֹא חֲנַנִּי אֶחָד מֵאֲחֵי הוּא וְאֲנָשִׁים מִיהוּדָה וְאֲשָׁאֵלֶם עַל הַיְהוּדִים הַפְּלִיטָה אֲשֶׁר נִשְׁאַרוּ מִן הַשְּׂבִי וְעַל יְרוּשָׁלָּם. וַיֹּאמְרוּ לִי הַנְּשֻׂאֲרִים אֲשֶׁר נִשְׁאַרוּ מִן הַשְּׂבִי שֵׁם בְּמִדְיָה בְּרָעָה גְדֹלָה וּבְחִרְפָּה וְחֹמֶת יְרוּשָׁלַם מִפְּרֻצָּת וּשְׁעָרֶיהָ נִצְתוּ בְּאֵשׁ. וַיְהִי כְשִׁמְעִי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה יִשְׁכַּחְתִּי וְאָבָכָה וְאֶתְאַבְּלָה יָמִים וָאֶהִי צֶם וּמִתְפַּלֵּל לִפְנֵי אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם" (שם). הנביא חגי דווקא בחודש כסלו מזרז את העולים להתחיל בבנין הבית: "שִׁמּוּ נָא לְבַבְכֶם מִן הַיּוֹם הַזֶּה וּמַעֲלָה מִיּוֹם עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה לַתְּשִׁיעִי לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר יָסַד הַיֵּכָל הַזֶּה...". (ב' יח) ואף מנבא על גדולתו של הבית השני: "גְּדוֹל יִהְיֶה כְבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאֶחָד מִן הָרִאשׁוֹן אֲמַר ה' צְבָאוֹת וּבְמִקּוֹם הַזֶּה אֶתֶן שְׁלוֹם נְאֻם ה' צְבָאוֹת" (ב' ט).

הרב חווה מציאות דומה בתחילת התהליך של שיבת ציון בדורנו. הרב היה בטוח כמו חגי הנביא שהתהליך יתקדם ויוביל לגאולה שלמה אבל המציאות הייתה קשה ומסובכת. הרב בדבריו ובכתביו מעודד את ראשוני העולים בנבואת זכריה שמתוך הדברים הקטנים יצמחו הדברים הגדולים: "מי בז ליום קטנות" (ד' י) ומוסיף אמירה נוספת של זכריה על האבן שהופיעו עליה שבעה עיניים שבעה כוכבים מאירים (מלבי"ם). הגאולה מורכבת מהתחלה אנושית עם חסד אלוקי גדול והחסד האלוקי משפיע על הדברים הקטנים עם הגדולים ורוקם את תהליך הגאולה.

הרב עודד כל עשייה הקשורה לחיזוק התהליך של שיבת ציון וגאולת ישראל ובעצמו פעל בתחומים שראה את

יש ארנבים ויש ארנבים

מאמצי הרב לרכישת אדמת הכותל

שונים מאמצים ויוזמות לרכוש את רחבת הכותל, אך הללו לא צלחו, אם בגלל חוסר אמצעים אך לרוב מחששות פוליטיים ולחצים מצד העולם הערבי. גם מרן הרב קוק היה בין המזרזים לרכישת מקום הכותל מעורבות בה התמיד יותר מעשרים שנה. עוד בהיותו בלונדון כשהקים את תנועת 'דגל ירושלים', כתב אז בין שאר מטרותיה: "רכישת החצרות שסמוך למקום הר הבית לפני הכותל המערבי ולבנות שמה בית הכנסת, גדולה ומפוארה בהוד קודש גדול, שיהיה לעד לישראל שהוא הולך וצועד לקראת גאולתו השלמה ושופך שיחו ומצפה לבניין בית מקדשו" (אגרות ד', עמ' מט).

בשנת תרע"ג בעודו מכהן כרבה של יפו והמושבות כשנסדה "החברה להחזקת המקומות ההיסטוריים בארץ ישראל", הצטרף למייסדי החברה וכתב: 'דברי התקנות (של החברה) מתאימים למטרותנו הקדושה' הוא זרז אותם לפעול והשתתף בניסוח 'קול הקורא' ואמר "ישר הוא בעיניי ושלדבר מצוה גדולה נחשב חתם עליו והוסיף: "חושבים אנו למותר להרבות בדברים... שהמקומות שזיכרונותינו היותר קדושים קשורים בהם... שרידים כאלה נפוצים בכל רחבי א"י... ועד המקום היותר קדוש לנו, הכותל המערבי שבירושלים, כל אלה הם מקומות העומדים בשוממותם ומחכים לגאולה מצידנו". (כרוזי הרא"ה יוחנן ישמח, כרוז י"ז)

מן הראוי לציין כי הרב עצמו גם פעל באופן אישי, כאחד מחברי ועד החברה, לרכוש את כל המקומות המצויינים בקדושתם בארצנו הקדושה".

בשנים תר"פ - תרפ"א ממשיך הרב במאמציו לקדם את רכישת הכותל, וכך כתב למושל הבריטי: "אנו דורשים מן הממשלה שתעמיד אותו תחת יד בא כח היהדות...

מאז חורבן ירושלים וגלות העם, הייתה ירושלים מקור לגעגועים, לכמיהה ולכסופים שמצאו את ביטויים בתפילות, בפיוטים, במדרשים, בספורים ובשירים שנכתבו משך דורות. אלו העצימו את דמותה וחיזקו את הזיקה העמוקה אליה. "אם אשכח ירושלים תשכח ימיני...". נשבעו הגולים לבבל, ואכן ההתיישבות היהודית בארץ ישראל מעולם לא פסקה, הגולים המשיכו לחלום ולקוות "לשוב לארץ אבותינו"...

לאיסלאם - ירושלים היא שליטת בחשיבותה לאחר מכה ומדינה והיא אינה מוזכרת כלל בקוראן. המוסלמים מזהים את מסגד אל אקצא כמקום ממנו עלה הנביא מוחמד לשמים. בתחילת שלטון המנדט הבריטי בארץ ישראל, הערבים לא גילו עניין בארץ ישראל ובירושלים, לעומתם היהודים היו ציפיות רבות מהשלטון הבריטי לאחר מתן הצהרת בלפור. כתוצאה מכך הערבים החלו לחוש כי היהודים רואים במנדט, חלק מתהליך גאולתם, גם גלי העלייה היהודית שהתרכבו הביאו אותם להרגיש מאוימים כך ירושלים הפכה למוקד הסכסוך היהודי - ערבי שנמשך עד ימינו.

בנוסף חלק מהבריטים חשבו שזיקת בריטניה לצינות מחבלת בקשריהם עם ארצות ערב וגילו גישה פרו ערבית. הרברט סמואל, הנציב העליון היהודי, חשב שאם ימנה את חג' אמין אל חוסייני כמופתי של ירושלים תתמתן עמדתו, אך בפועל לא כך היה וקיצוניותו גברה, דרשותיו מלאות השנאה הביאו לפרעות ולשפיכות דמים. הערבים סרבו להכיר בבעלותם של היהודים על הכותל המערבי, הם רשאים להתפלל בכותל בחסד 'החזקה' ולא בזכות - טענו.

משך מאות שנים השקיעו רבנים, מנהיגים ועסקנים

נושא החודש

חליפין חוקיים את החצרות המקיפות הסמוכות אל הכותל הקדוש... ואם נתרשלנו עד כה, נהיה עתה נכונים למפעל בכל שלהבת האמונה שבלבנו..."

עד שנותיו האחרונות המשיך הרב לעמוד על זכות היהודים לבעלות על הכותל המערבי. ובפני ועדת החקירה בקש "כי ליהודים צריכה להנתן הזכות לגאול את המקום הזה".

אזכבתו של הרב מהממשלה הבריטית הייתה רבה, ההגבלות שהוטלו על תנאי תפילת היהודים ליד הכותל, הגזרות שלא פסקו ויחסה הפרו ערבי של בריטניה עוררה בלב הרב קוק כפי שכתב: "יגון וכאב לנוכח קטנות המוח ואטימית ההרגשה". בוועדת החקירה הבהיר הרב "איננו צריכים כתב בעלות על הכותל, זהו 'כותל הדמעות' על שם דמעות ישראל הנשפכות שם אלפי שנים... העובדה הזאת מקנה לישראל בעלות שהיא מושכל ראשון, וכל הוכחה משפטית יכולה רק לטשטש את הזכות הגדולה הזאת". (מאמרי הראי"ה 459).

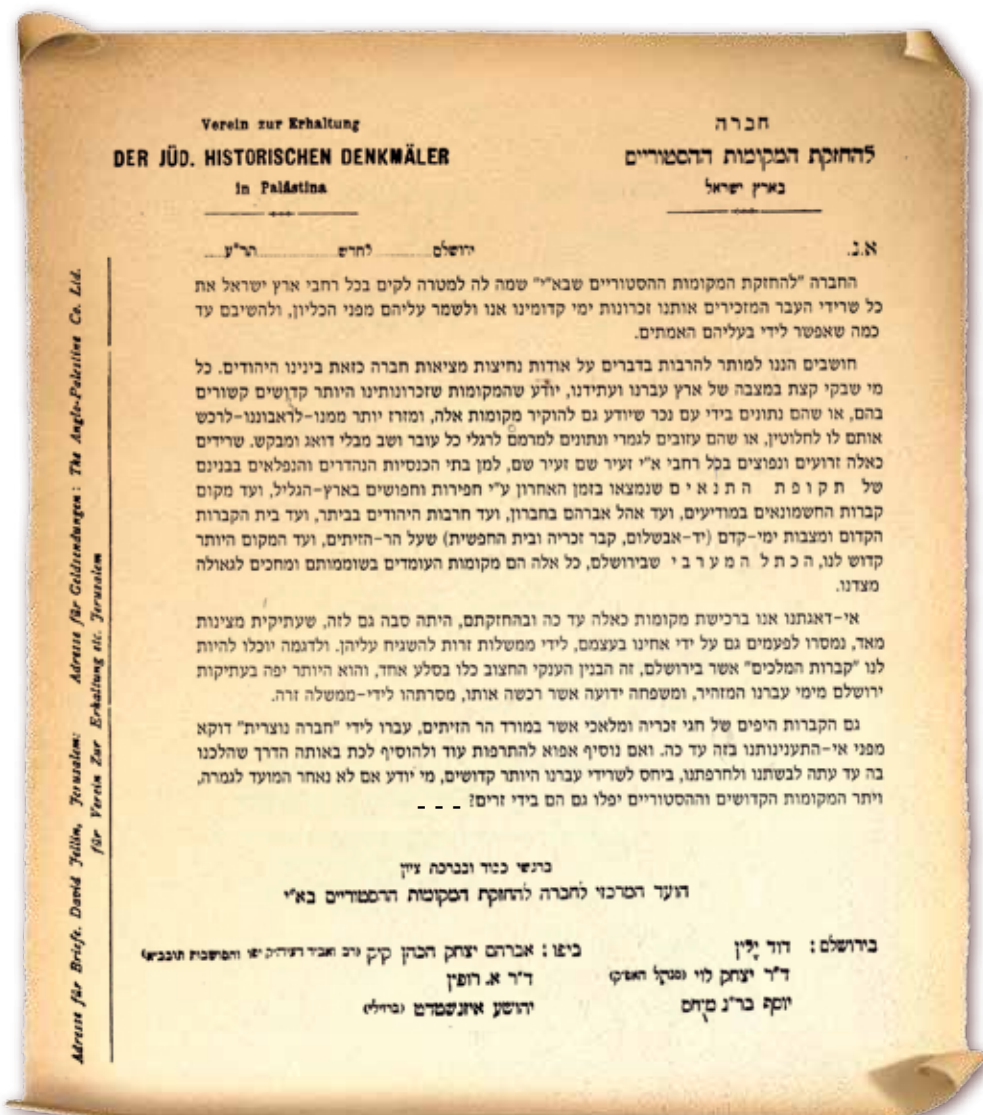
(מתוך כותלנו).

שושנה רייך, בית הרב

זוהי הדרישה הנאמנה שלנו, היוצאת מתוך רגש אמונה של כל בית ישראל שהנני מתכבד להציע אותה לפני מעלת כבודו, אני בטוח ביושרה ובצדקתה של הממשלה הבריטית... שתכיר בצדקת דרישתנו על דבר הכותל הקדוש, ותוציא מן הכוח אל הפועל במוקדם היותר אפשרי".

ביום י' באייר תרפ"ג הרב מציע במכתבו לפרופ' ישראל לוי, רב כולל למדינות צרפת, לדבר עם הברון רוטשילד בדבר העברת החצרות הסמוכות למקום המקדש והר הבית לרשות ישראל: "בטח יודע כבודו כמה עלבונות אנחנו סובלים מזה, שמקום קדשנו העליון מוקף בסמטאות צרות וגרועות, מיושבות בערבים גסים ופראים. ועתה נודע שיש אפשרות לקנות בקניין חוקי את כל חצרות הנ"ל (המחיר כסד אלף לירות, אך) כמובן שאין לחשוב כלל את ערך הכסף לעומת המטרה הקדושה הזאת והעניינים הגדולים הקשורים בה. [חלומי] לבנות[...]. בית הכנסת אחת כללית ומפוארה בעד כלל האומה סמוך למקום מקדשנו" (שם ד' עמ' קסא). הצעה זו לא באה כלל לידי מימוש.

בישיבת מחאה של הוועד הלאומי שנערכה בעקבות מאורעות יום הכפורים תרפ"ט קרא הרב בסיום נאומו "שנרכוש לנו גם כן באופן נכון ובאורח פיוס ותשלום

מסוכות לתנוכה

תרמ"א). בפשטות, אם סוכות מבטא את יכולת ההשפעה של ישראל על אומות העולם, את החיבור של הקודש אל העולם, אל הטבע, כפי שבואר, הרי שחנוכה מגיע לאחר תקופה שבה התמודדנו עם מציאות הפוכה ממש: השפעה יונית שחודרת לתוך עם ישראל, מטמאת את שמניה הטהורים של האומה. מלכות יון שמחשיכה את עיני ישראל בגזרותיה - אומרת כתבו לכם על קרן השור אין לכם חלק באלוקי ישראל - ובאה לנתק את העולם הגשמי, הטבעי ממלכות שמים, מחיבור לבואר עולם.

נצחון החשמונאים הוא גילוי של כח פנימי שבאומה, החתום בחותמו של כהן גדול. שמגלה שבאמת אי אפשר לנתק את חייה הטבעיים של האומה מיסוד הקודש. נצחון המלחמה ונס פך השמן מבטאים את התאחדות הנס והטבע ומגלים כיצד הטבע עצמו הוא נס. "מאור הנס העליון מתגלה איך סעיפי הטבע כולם... הם הם ענפיו והתפשטות אורו". (ישראל ותחיתה, פרק י"ג) וכמו שכתב הרב "הגויס טמאואת היהדות הגלוייה במגעם, נגעו בשמנים הקדושים ושקצו אותם, אבני מזבח הקודש נתפגלו, אבל בקדושתם נשארו פנימיות הסודות שהם עלומים וחתומים ממגע זר, ודוקא הפנימיות היותר נשמתית. כי המבטאים אשר לסודות כבר באו פריצים וחללום. ופנימיות זו, שהיא נשמת הנשמה העליונה, קבועה היא בנשמה הסגולית אשר לישראל, ואינה זזה ממנה, כל זמן שהקשור לכללות האומה ולצביונה חי בקרבו, כל זמן שהוא חפץ בכלל באושר והצלחת האומה הישראלית, אע"פ שאינו יודע לקרא בשם ולפרש את צפונותיו". (אורות התחיה פרק ס"ג).

כנגד גזירת היוונים ורצונם לנהל עולם במסגרת הטבע בלבד, בניתוק ח"ו ממלכות שמים באים החשמונאים ומחברים מחדש בבחינת מה את האידיאה האלוקית עם האידיאה הלאומית, את השמים עם הארץ וזהו שכתוב במגילת תענית (מסכת ר"ה דף י"ח): "שגורה מלכות יון גזירה שלא להזכיר שם שמים על פיהם וכשגברה מלכות חשמונאי ונצחום, התקינו שיהו מזכירין שם שמים אפילו בשטרות". להרגיל שם שמים גם ב"עולם העסקים".

כל הנצחון הזה הוא ממש הארה חוזרת מאורו של חג הסוכות. שבעים הימים שיש מט"ו בתשרי ועד כ"ה בכסלו מלמדים על השייכות בין החגים ביחס למפגש עם שבעים אומות העולם. ואפשר לומר שעל כן תיקנו שמונה ימים כנגד שמונה הימים של סוכות וגם פה בחלוקה של שבעה ועוד אחד, כי הלא הנס היה רק שבעה ימים וכקושיית הבית יוסף המפורסמת. גם מחלוקת בית שמאי ובית הלל בסדר הדלקת הנרות היא אותה נקודה. בית שמאי מציינים את מיעוט הרע ועל כן פוחת והולך כנגד פרי החג המתמעטים ובית הלל מציינים את כוח האסיפה של הטוב והתגברות הקודש ועל כן מוסיף והולך כנגד חג האסיף. כל המאבק וההתמודדות הישראלית לגילוי הקודש האלוקי בעולם יארכו כימי עולם עד שכנגד גזירת היוונים שאמרו לכתוב על קרן השור שאין חלק, שאין קדש, יגיעו הימים שעליהם מנבא הנביא זכריה (י"ד, כ') - בהפטרה שקוראים בחג הסוכות - "והיה ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה".

הרב יאיר גזבר
ראש ישיבת ירושלים לצעירים

אנו נמצאים בימים שבין חגי תשרי - שסיומם בחג הסוכות, זמן שמחתנו. כשהשיא בשמיני עצרת שמחת תורה עם "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים" - ובין חג החנוכה.

חג הסוכות, הוא חג האסיף, מבטא את פעולת האסיפה של התבואה מן השדה. ובעומק, הוא מבטא את פעולת עם ישראל ב"שדה העולם" - פעולת אסיפת נקודות הטוב שהתפזרו בשדה אומות העולם. הוא בא לאחר תהליך ההיטהרות וההתקדשות של ישראל בחודש אלול, בראש השנה ועשרת ימי תשובה, ואחרי ההבדלה הברורה ביום הכיפורים בין ישראל לעמים, בין יעקב לעשו, בין טוב לרע, בין פנים לחוץ, שבאה בעבודת היום כששעיר אחד לה' ושעיר שני שדומה במראה ובקומה נשלח לעזאזל: שעיר אחד זו הכניסה של ישראל לפני ולפנים, והשעיר השני מגלה את כפרתם של ישראל בלקיחת עוונות תם על ידיו את המדבר. שעיר הוא אדום. "הלא אח עשו ליעקב ואהב את יעקב ואת עשו שנאתי".

לאחר כל זה, כשמגיע חג הסוכות, יוצאים ישראל מן הקודש ומתוך קדושתם פועלים, משפיעים ומברכים את העולם כולו, מקריבים את פרי החג כנגד אומות העולם וממעטים את הרוע העולמי. אמנם פרי החג מתמעטים והולכים, אבל אין מדובר במיעוט הגויים, אלא שעל ידי איסוף הסגולות המפוזרות בעולם מתקבץ הטוב. וממילא, כשנלקח הטוב, מתמעט כח הרע. על כן נקרא חג הסוכות - חג האסיף.

החיבור הזה מתבטא גם במספר ימי החג - שמונה. והחלוקה של שבעה ימים ועוד אחד שהוא שמיני עצרת שאמנם מוגדר הלכתית כרגל בפני עצמו, אבל וודאי מבטא כפי שאומרים חז"ל את ההתייחדות של הקב"ה עם ישראל, של המלך עם אוהבו לאחר שבעה ימים שכולם היו יחד. כך שזה בעצם חיבור של השבע, שמבטא את המציאות הטבעית, עם האחד השמיני שמבטא את המציאות שלמעלה מן הטבע. בחינת אחת למעלה ושבע למטה.

פעולת האסיפה ומיעוט הרע היא גופא הדבר שמחבר לאט לאט את אומות העולם אל הקודש - "והיה כל הנותר מכל הגוים... ועלו מדי שנה בשנה להשתחוות למלך ה' צב-אות ולחג את חג הסוכות".

אלא שפעולת השפעה זו אינה פשוטה כלל ועיקר. המפגש עם אומות העולם אינו פשוט ולפעמים קורה בישראל תהליך של בא להשפיע ונמצא מושפע. אמנם בבית המקדש היו "חלוני שקופים אטומים" כי הקודש משפיע החוצה ולא מקבל מן החוץ שום השפעה חולית, אבל המציאות לא תמיד מצליחה לבטא את המדרגה הזו.

ה"שפת אמת" כתב שיש לכל אחד משלשת הרגלים הארה בחג מדרבנן. פורים, כך הוא כתב, הוא הארה מחג השבועות. לפסח עוד אין חג, אבל בעז"ה יהיה, וחנוכה היא הארה מחג הסוכות (שפת אמת, חנוכה

עלון חודשי בהוצאת "בית הרב"
הרב קוק 9 ת.ד. 31098, י-ם 9131002
טל: 02-6232560, פקס: 02-6242908
בשיתוף המשרד לשרותי דת
beitharavkook@gmail.com http://www.beit-harav.org.
ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il
עריכה: שושנה רייך
עיצוב גרפי: ש. יוסטמן

מגד ירחים